

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené prasleny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ludmily Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM

ONDREJ OŽDÁNI

Keywords: *Slovakia, Kravany nad Dunajom, bronze disc, isolated find, Late Bronze Age*

Abstract: *Bronze disc was found accidentally in the village Kravany nad Dunajom, dist. Komárno at the corner on the right of the road connecting a farmstead in the colony Mária with main road in the direction Štúrovo – Komárno. Anonymous discoverer has investigated the location and found no further archaeological finds. It is uncertain whether the bronze artefact comes directly from the village where was found. The access road from the farmstead Mária to the main road was reconstructed several years ago and the artefact could have been imported along with soil from other site. The item is only of collecting nature, with no further archaeological context. Based on the indirect analogies it dates back to the Late Bronze Age, approximately to the BD/HIA1 stages.*

Bronzový terč, ktorý v tomto krátkom príspevku sprístupňujem odbornej verejnosti, našiel pred niekoľkými rokmi miestny obyvateľ Kravany nad Dunajom, ktorý chce zostať v anonymite. Artefakt na odborné vyhodnotenie a publikovanie sprostredkovala pani Dana Furuglášová, pracovníčka Archeologického ústavu SAV v Nitre, za čo jej srdečne ďakujem. Predmet sa objavil náhodne v katastri obce Kravany nad Dunajom, okr. Komárno, juhozápadne od majera Mária, v mieste, kde sa asfaltová cesta smerujúca od spomenutej osady pripája na hlavnú komunikáciu v smere Štúrovo – Kravany nad Dunajom – Komárno. Podľa informácie nálezcu, bronzový terčík ležal tesne vedľa asfaltovej cesty, vpravo od jej násypu (obr. 1: 1) a objavený bol len vďaka tomu, že sa po daždi na slnku výrazne ligotal. Údajne celý priestor následne „preskúmal“, ale nenašiel už žiadne iné kovové predmety, ani črepy, zvieracie kosti, mazanicu alebo popol. Zdá sa teda, že ide o ojedinelý nález a na základe uvedených skromných nálezových okolností nie je možné sa vyjadriť, či bronzový artefakt pochádza zo sídliska alebo pohrebiska, resp. či bol súčasťou depotu.

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že vôbec nie je isté, či miesto nálezu terča možno pokladať za jeho pôvodnú polohu, resp. inými slovami, či je kataster Kravany nad Dunajom aj primárnou lokalitou bronzového predmetu. Nálezca totiž uviedol, že v druhej polovici osemdesiatych rokov 20. storočia sa v rámci rekonštrukcie prístupovej cesty z majera Mária smerom k hlavnej komunikácii privádzala zemina na násyp telesa cesty jemu z neznámych polôh. Vtedy sa trasa vozovky pokryla asfaltovou vrstvou. Preto nie je vylúčené, že predmet sa sem priviezol so zeminou a dnes, ak tomu bolo tak, už nie je možné zistiť primárnu, pôvodnú lokalitu. V každom prípade však hodnotený nález má iba zberový charakter, nakoľko absolútne postrádame príslušné nálezové súvislosti bez možnosti ich dodatočného zistenia.

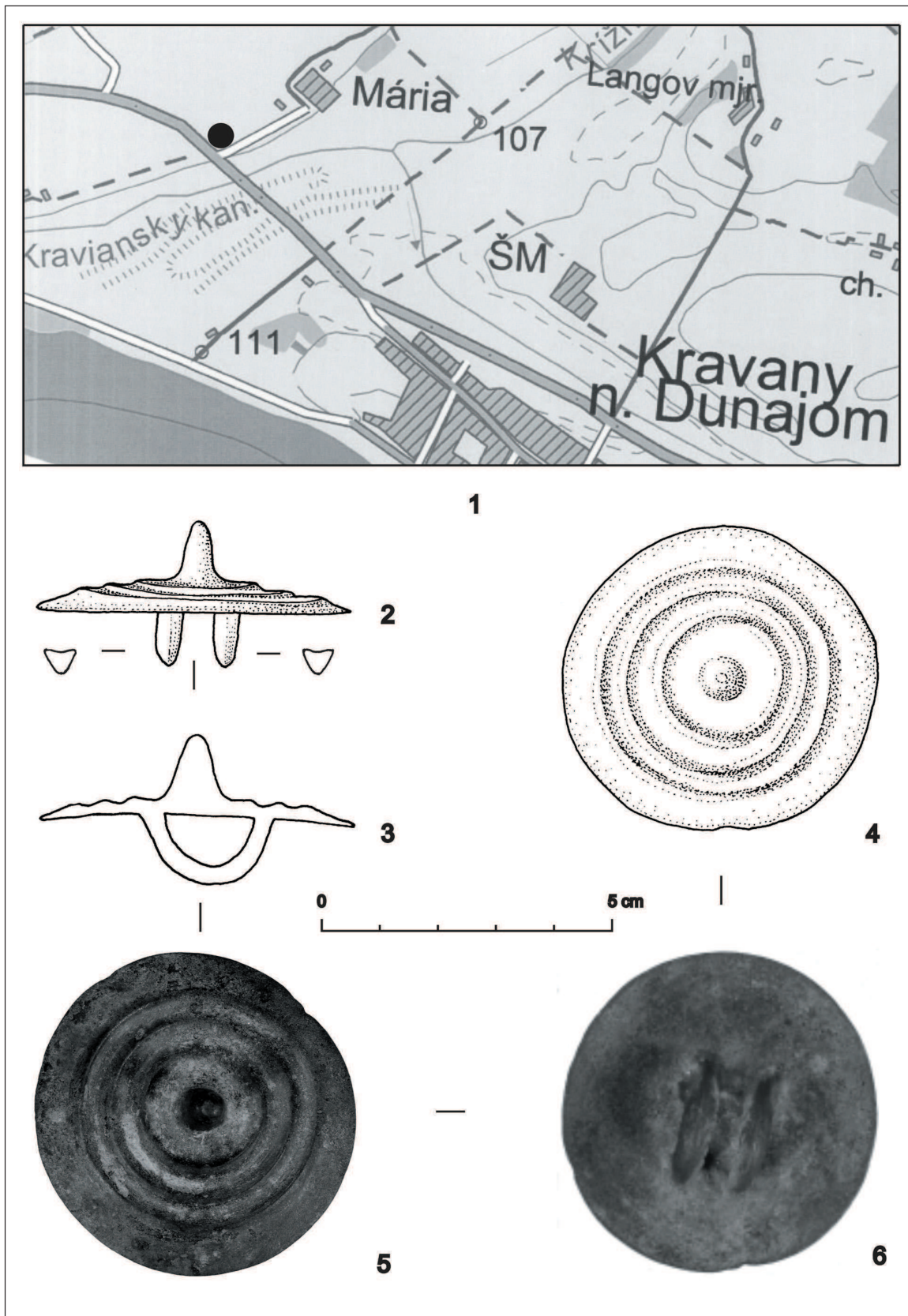
Opis nálezcu:

Mierne oble konvexne klenutý liaty jednodielny terč s troma koncentrickými plastickými rebrami a s výrazným stredovým kužeľovitým hrotom so zaoblenou špicou. Na spodnej strane sú dve masívnejšie uchá, paralelne umiestnené vedľa seba a viditeľne asymetricky posunuté od myšlieného stredu k obvodu terča. Uchá majú v priereze tvar takmer rovnostranných trojuholníkov, pričom strana obrátená k spodnej časti terča je mierne konkávna (obr. 1: 2, 3, 6). Medzi uchami sú odliavacie švy, orientované kolmo na ich korene. Predmet je dobre zachovaný, len na jednom mieste je obvod terča viditeľne mierne naštrbený. Na vrchnej strane je plocha artefaktu takmer zbavená tmavozelenej patiny, spodnú stranu patina rovnakého zafarbenia pokrýva celú plochu. V žliabkoch medzi plastickými rebrami sa sporadicky zachoval stmelený povlak jemnozrného pieskového materiálu bielej farby (obr. 1: 5). Predmet na odpatinovaných plochách má typickú tmavú zlatožltú farbu bronzoviny. Rozmery: Ø terča 55,5 mm x 54,8 mm, celková v. terča 26,2 mm, dĺ. úch 23,6 mm a 23,4 mm, max. v. oblúka úch 1,2 mm, Ø kužeľovitého hrotu pri koreni 9 mm x 8 mm, hmotnosť 46,782 g (obr. 1: 2-5).

Analýza predmetu

Opísaný bronzový predmet na základe tvaru a rozmerov predstavuje jednoznačne terč. Terčovité artefakty, ak ich hodnotíme podľa veľkosti, sú totiž veľmi variabilné a ich priemer osciluje od 25 mm až po 175 mm a viac. Exempláre s priemerom nad 100 mm sa považujú za faléry, pod 100 mm sú označované ako terče (Salaš 2005, 121, 122). Podľa klasifikácie G. v. Merharta, patrí hodnotený terč do jeho tretej typologickej skupiny terčov, ktorú charakterizoval ako terče s hladkým alebo rebrami ozdobeným povrchom (Merhart G. von 1956, 32). Aj v našom prípade ide o jednodielny výrobok, čo znamená, že kužeľovitý hrot a aj uchá boli odliate spolu s telom terča, na čo evidentne poukazujú odliavacie švy pri koreňoch úch.

Na tomto mieste je však potrebné zdôrazniť skutočnosť, že napriek značnému úsiliu sa k nášmu exempláru nepodarilo zistiť žiadna presná analógia. Nie je to vôbec prekvapujúce, pretože medzi jednotlivými terčami, resp. falérami existujú značné individuálne rozdiely, resp. tento typ predmetu reprezentujú rozmanité varianty, na čo už poukázali viacerí autori (Blajer 2013, 74; Kacsó 1995, 102; Kytlicová 2007, 80; Salaš 2005, 123).

Obr. 1. Kravany nad Dunajom, okr. Komárno. 1 – situačná mapka s vyznačenou polohou nálezu; 2, 3 – bočné pohľady na terč; 4, 5 – kresba a fotografia terča z prednej strany; 6 – zadná strana terča s dvojicou úch.

Fig. 1. Kravany nad Dunajom, dist. Komárno. 1 – map with the marked location of finding; 2, 3 – side views on the disc; 4, 5 – drawing and photo of the front side of the disc; 6 – reverse side of the disc with a pair of handles.

Pri hodnotení exempláru z Kravian nad Dunajom a chronologickom zaradení je preto nutné zohľadniť jednak technológiu jeho výroby, ktorý patrí k terčom odliatym v celku a jednak detaily výzdoby jeho prednej strany a spôsob upevnenia pomocou dvojice paralelných úch na spodnej strane. Dominantným výzdobným prvkom na prednej strane nášho terča je pomerne masívny hrot situovaný presne v strede. Hroty, resp. rôzne formované výčnelky sa relatívne často vyskytujú na liatych, ako aj na plechových tepaných terčoch, resp. falérach ako výzdobný detail, ale v takom výraznom prevedení, aké vidíme na tu zverejňovanom predmete, sú pomerne vzácné. Veľmi blízku, i keď nie celkom presnú analógiu predstavuje liata faléra z lokality Opava-Kateřinky na Morave s masívnejším, centrálnym kužeľovitým hrotom. Prednú stranu artefaktu zdobia taktiež koncentrické plastické rebrá, ale sú umiestnené na horizontálne zalomenom obvodovom golieri, pričom na spodnej strane sa nachádza len jedno tyčinkové uško. Faléra je súčasťou depotu bronzových predmetov, ktorý patrí staršej fáze kultúry lužických popolnicových polí, resp. je časovo zaradený na úroveň horizontu depotov Mankovice alebo na rozhranie horizontov Mankovice/Přestavky, čo zodpovedá stupňu BD2 alebo BD2/HA1 (Salaš 2005, 373, tab. 238A: 123). Pri pohľade z nadhľadu je faléra z Opavy-Kateřinky veľmi podobný terč na zadnej strane s plochým páskovým uškom (Ø 7,1 cm) z depotu bronzových puklíc zo Zvolena z polohy Balkán, ktoré J. Paulík použil pri rekonštrukcii štítu z mladšej doby bronzovej (Paulík 1965, 17, 19, Obr. 1: 1). Hoci horizontálne zalomená obvodová plocha na hornej strane je taktiež zdobená koncentrickými rebrami a žliabkami, kužeľovitý hrot predmetu, ktorý je skôr ihlanom, vznikol zošikmením tela terča a nepredstavuje osobitý výzdobný prvok. Terč spolu s celým depotom puklíc a s nádobou, v ktorej sa našiel, sa rámcovo datuje do stupňa HA.

Za vzdialené analógie možno pokladať aj dve štítové puklice z depotu bronzových predmetov z lokality Kurd v Maďarsku, ktoré vzhľadom na svoj priemer (Ø 20 cm a 18 x 17,5 cm) treba označiť za veľké faléry. Väčšia faléra má na averze centrálny kužeľovitý hrot, koncentrické rebrá a žliabky pokrývajú celú plochu (Mozsolics 1985, 140, tab. 24: 1; 277: vpravo hore). Zadná strana je síce opatrená dvoma uškami, ktoré sú však umiestnené protiľahle po okrajoch faléry v osi najväčšieho priemeru. Druhú faléru zdobia na prednej strane sústredné žliabky a rebrá podobne ako terč z Kravian nad Dunajom, ale myslený stred predmetu je zdôraznený len malým plochým gombíkom a zadná strana je opatrená iba jedným uškom (Mozsolics 1985, 140, tab. 24: 2; 277: vpravo pod väčšou falérou). Eponymná lokalita dala meno horizontu depotov Kurd, čo zodpovedá podľa A. Mozsolicsovej stupňu B V b, teda stupňu HA1.

Terč vyobrazený v publikácii T. Kemenczeiho (1984, 171, tab. CXCI 13) je vzhľadom na svoju veľkosť (Ø 5, 6 cm), výzdobu prednej strany a dve paralelné ušká na zadnej strane doteraz najbližšou analógiou k nášmu predmetu. V strede sa však nachádza len malý výčnelok, ktorý obrubujú dve koncentrické rebierka a okraje sú navyše zdobené puncovanými oblúkmi. Artefakt je súčasťou bronzového depotu z Debrecenu z polohy Látókép, ktorý A. Mozsolicsová zaradila k depotu horizontov Gyermely a do svojho stupňa B Vc, čo rámcovo zodpovedá stupňu HA2 (1985, 110, 111, tab. 259: 17).

Záver

Vo všeobecnosti možno na tomto mieste konštatovať, že hľadať analogické predmety k terču z Kravian nad Dunajom výlučne len podľa jednotlivých výzdobných prvkov (centrálny masívny hrot, koncentrické rebrá) nevedie k použiteľnému výsledku z aspektu datovania. Celý predmet treba posudzovať v morfológickom celku. Koncentrické rebierka sa totiž vyskytujú tak na liatych, ako aj na plechových tepaných terčoch a falérach a hrotité kužele a ich modifikácie sú aplikované rovnako na oboch druhoch spomenutých artefaktov, prípadne aj na terčoch, ktoré sú bez výzdoby. Napríklad terč z depotu bronzov zo Starého Sedla, datovaný do stupňa BD, prípadne terčik z lokality Přelouč dokonca s dvoma paralelnými uškami na zadnej strane je zaradený do stupňov HA2 až HB1 (Kytlicová 2007, tab. 23: 22; 178: 9). Posledne aj W. Blajer pri hodnotení terčov s dvoma paralelnými uchami na ich zadnej strane vo svojej monografii konštatuje, že hoci v Poľsku sa najstaršie terče s jedným uchom objavujú koncom II stupňa a v priebehu III stupňa doby bronzovej, na základe analógií z Moravy a Čiech ich výskyt sa viaže na dlhšie časové obdobie. Terče a terčiky s jedným uchom alebo dvoma uškami sa všeobecne v depotoch objavujú od stupňov BC2 až po HB3. Na Morave terče s dvoma uchami sa používali v priebehu mladšej a počiatku neskej doby bronzovej v stupňoch BD až HB1 (Blajer 2013, 74, 75). Obdobná situácia v používaní heterogénneho sortimentu terčov, gombíkov a falér v dlhšom časovom období od počiatku mladšej až po koniec neskej doby bronzovej sa zisťuje aj v širšom priestore Karpatskej kotliny na území dnešného Maďarska, Sedmohradska v Rumunsku a na Zakarpatskej Ukrajine (Kobal 2000, 63; Kemenczei 2005, 116, 117; Mozsolics 1973, 75; 1985, 71, 72; 2000, 26, 27; Petrescu-Dîmbovița 1978, 98-100, 123, tab. 19E: 1; 24; 26A: 5, 10; 123B).

Terč z Kravian nad Dunajom je nepochybne domácim, vnútrokarpatským výrobkom. Podľa M. Salaša sa práve faléry s horizontálnym obvodom, zdobené koncentrickými rebierkami, sústredovali v severovýchodnej časti Karpatskej kotliny. Pokiaľ sa nachádzajú o niečo západnejšie, alebo dokonca mimo karpatského oblúka, mali by v tomto prostredí predstavovať jednoznačne import z uvedenej centrálnej oblasti, ako napr. faléra z už spomínaného depotu zo Starého Sedla (Kytlicová 2007, 80; Salaš 2005, 123). Najväčšia koncentrácia vo výrobe a v používaní tohto druhu ozdôb sa vo východokarpatskom priestore, resp. v oblasti západného Sedmohradska pozoruje vo včasnom až staršom stupni obdobia popolnicových polí, čo rámcovo zodpovedá stupňom BD až HA1 (Kacsó 1995, 102, 103; Salaš 2005, 123).

Hoci v prípade nálezu nášho terča nie sú k dispozícii pre jeho jemnejšie datovanie žiadne sprievodné nálezy, na základe uvedeného sa domnievam, že artefakt z Kravian nad Dunajom bol vyrobený v mladšej dobe bronzovej v rozpätí stupňov BD a HA1. Z funkčného hľadiska sa terče a faléry najčastejšie interpretujú ako doplnky dobového kroja, alebo ako ozdoby konského postroja, prípadne ako puklice na obrannom štíte (Kytlicová 2007, 79; Paulík 1965, 17, 26; Salaš 2005, 123). Predpokladám však, že vzhľadom na masívnosť terča a dvojicu paralelných úch trojuholníkového prierezu na zadnej strane, bol náš predmet s najväčšou pravdepodobnosťou využívaný ako súčasť výzdoby konského postroja, na čo už poukázala aj O. Kytlicová (2007, 79).

Záverom tohto príspevku chcem len pripomenúť, že zdôrazňovaný karpatský pôvod terčov s koncentrickými rebierkami a s centrálnym trňom na prednej strane má svoje logické opodstatnenie, pretože tento motív sa objavuje na liatych terčovitých záveskoch s trňom a koncentrickými rebrami počiatkom strednej doby bronzovej, ktoré sú v Karpatskej kotline typické v období kosziderského horizontu (*Furmánek 1980*, 31-33). V rôznych modifikáciách sa vyskytujú tak v depotoch, ako v hrobových celkoch až po stupeň BC1 (*Dušek 1980*, 342, 368, tab. I: 3; *Wels-Weyrauch 2010*, 24). Je pozoruhodné, že tieto terče s rôznymi obmenami sú hlavicami napr. ihlíc typu Barca, ihlíc s vretenovitou hlavicou, ihlíc s terčovitou hlavicou a zhrubnutým hrdlom, resp. typu Gemer, ktoré sa vyskytujú v priebehu strednej doby bronzovej až po mladšiu dobu bronzovú (*Novotná 1980*, 48-50, 68-70, 74, 75, 77). Zrejme niektoré motívy, ktoré nepochybne súviseli aj s náboženskou symbolikou pretrvávali v rôznych podobách stáročia ako kultúrne dedičstvo v spoločnostiach doby bronzovej v širšom priestore Karpatskej kotliny a stredného Podunajska.

LITERATÚRA

- Blajer 2013* – W. Blajer: Młodsza epoka brązu na ziemiach polskich w świetle badań nad skarbami. Kraków 2013.
- Dušek 1980* – M. Dušek: Pohrebisko řudu stredodunajskej mohylovej kultúry v Smoleniciach. Slov. Arch. 28, 1980, 341-382.
- Furmánek 1980* – V. Furmánek: Die Anhänger in der Slowakei. PBF XI, 3. München 1980.
- Kacsó 1995* – C. Kacsó: Der Hortfund von Arpășel, Kr. Bihor. In: T. Soroceanu (Hrsg.): Bronzefunde aus Rumänien. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Band. 10. Berlin 1995, 81-130.
- Kobal' 2000* - J. V. Kobal': Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien (Ukraine). PBF XX/4. Stuttgart 2000.
- Kemenczei 1984* – T. Kemenczei: Die Spätbronzezeit Nordostungarns. Budapest 1984.
- Kemenczei 2005* - T. Kemenczei: Funde ostkarpatenländischen Typs im Karpatenbecken. PBF XX/10. Stuttgart 2005.
- Kytlicová 2007* - O. Kytlicová: Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen. PBF XX/12. Stuttgart 2007.
- Merhart G. von 1956* – G. von Merhart: Über blecherne Zierbuckel (Faleren). Jhrb. RGZM 1956/3, 28–116.
- Mozsolics 1973* – A. Mozsolics: Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Budapest 1973.
- Mozsolics 1985* – A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely. Budapest 1985.
- Mozsolics 2000* - A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte Hajdúböszörmény, Románd und Bükkszentlászló. Kiel 2000.
- Novotná 1980* – M. Novotná: Die Nadeln in der Slowakei. PBF XIII, 6. München 1980.
- Paulík 1965* – J. Paulík: Nález štítových puklic z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
- Petrescu-Dîmbovița 1978* - M. Petrescu-Dîmbovița: Die Sicheln in Rumänien mit corpus der jung- und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens. PBF XVIII/1. München 1978.
- Salaš 2005* – M. Salaš: Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku. I., Brno 2005.
- Wels-Weyrauch 2010* – U. Wels-Weyrauch: In Niedererlbach aufgesammelt: Ein bronzezeitliches Stachelscheiben-Collier. In: Ber. Bayer. Bodendenkmalpflege 51. Bonn 2010, 19-29.

Ondrej Ožďáni

Archeologický ústav SAV

Akademická 2, 94921 Nitra, Slovenská republika

nraozda@savba.sk

A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM

ONDREJ OŽĎÁNI

In the article an isolated find of bronze disc is published, found in the cadastre of the village Kravany nad Dunajom, dist. Komárno (Fig. 1: 1). The artefact is just of collecting nature, since other archaeological context is not known. It is a disc cast in one piece, with three concentric plastic ribs and a strong central conical point. On the lower side are two massive handles, placed in parallel side by side (Fig. 1: 2-6). This artefact has no exact analogy and there are no collateral finds to date it back. Based on the broader analysis, however, it may be concluded that artefact from Kravany nad Dunajom was manufactured in the Late Bronze Age, in the range of the stages BD and HA1. In regard to robustness of the disc and a pair of parallel handles on the reverse side it was most likely used as part of the horse harness decoration.

Translated by Dana Marková

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

